

A TANÍTSUNK MAGYARORSZÁGÉRT PROGRAM PÁLYAORIENTÁCIÓS FÓKUSZA

Szerző:

Lubinszki Mária (PhD)
Miskolci Egyetem

Szerző e-mail címe:

lubinszki.maria@uni-miskolc.hu

Lektorok:

Szabóné Balogh Ágota (PhD)
Gál Ferenc Egyetem

Mező Katalin (PhD)
Debreceni Egyetem

és további két anonim lektor...

Absztrakt

A Tanítsunk Magyarországért program felkészítő kurzusán kiemelt fókuszot kap a mentorált gyermekek pályáorientációs támogatása. A feladatok, elakadások és küzdelmek pszichodinamikailag ugyanarról szólnak az életben, mint az iskolapadban. Mégis ez a kettő az iskolai hétköznapiakban és a diákok megélt élményvilágában néha fényévekre kerül egymástól. A pályáorientáció a szocializációs folyamatban speciális funkcióval és keretekkel bír, amelyhez hiánypótlóan tud kapcsolódni a mentorok tevékenysége. A 7. és 8. osztályos diákok tanulmányainak, pályaválasztásának és jövőképeinek támogatása olyan ismeretanyagot és módszertani eszköztárat igényel, amely igazodik a hátrányos helyzetű gyermekek lehetőségeihez. Az oktatás és ezen belül az iskola világa rendkívül érzékeny és bonyolult rendszer. Működését, sikerét számtalan tényező befolyásolja. Általában igaz az iskolára, hogy rendkívüli kihívások szorításában működik: objektíven egyre nagyobb a távolság az iskola által közvetített tudás, tananyag, értékrend és a valós élet tananyaga között. Tanulmányomban azokat a lehetőségeket szeretném bemutatni, amit a mentorprogram tud nyújtani a gyermekek pályáorientációs támogatásához.

Kulcsszavak: oktatás, pályáorientáció, mentotálás

Diszciplínák: pszichológia, pedagógia

Abstract

CAREER GUIDANCE FOCUS

OF THE 'TANÍTSUNK MAGYARORSZÁGÉRT' PROGRAM

Career guidance support for mentored children is given special focus in the preparatory course of the 'Let's Teach for Hungary' /'Tanítsunk Magyarországért'/ program. Tasks,

obstacles and struggles are psychodynamically the same in life as they are in the classroom. Yet these two are sometimes light years apart in the everyday life of the school and in the students' world of experience. Career guidance has a special function and framework in the socialization process, to which the activities of mentors can fill gaps. Supporting the studies, career choice and vision of 7th and 8th grade students requires special knowledge and methodological tools. These must be adapted to the opportunities of disadvantaged children. The world of education, and within that the world of school, is an extremely sensitive and complicated system. Its operation and success are influenced by countless factors. It is generally true of the school that it operates under extraordinary challenges. The distance is increasing between the knowledge, curriculum, and values conveyed by the school and the curriculum of real life. In my presentation, I would like to present the opportunities that the mentoring program can provide for career guidance support for children

Keywords: education, career orientation, mentoring

Disciplines: psychology, pedagogy

Lubinszki Mária (2022): A Tanítsunk Magyarországért program pályaorientációs fókusza. *OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2022/4. 63-71.
DOI 10.35405/OXIPO.2022.4.63

*„Amikor születtem, nem jeleztek nagyot
messiás-mutató különös csillagok,
csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok.
A többiek láttak egy síró porontyot,
de anyám úgy rakta rám a pólyarongyot,
mintha babusgatná a szép napkorongot.
(...)”*

*A másik bánatom: (...) senki se tudja majd,
hogy királyfi voltam.”*

Mécs László: A királyfi három bánata

Nem szeretnénk bánatosak lenni. Nem szeretnénk, hogy a gyermekek különlegessége, tehetségigérete felörlődjön a hétköznapi sokszor kilátástalannak tűnő, reménytelen monotonításában. Szakmai stábunk munkáját az inspirálja, hogy a Tanítsunk Magyarországért mentorprogram keretében a Miskolci Egyetem hallgatói eljutnak olyan hátrányos helyzetű iskolákba, ahol a királyfik és kiránylányok laknak, csak még senki sem tudja róluk. Megismerni a gyermekeket, megtalálni az utat az élményeken át a jövő felé – mindez rend-

kívül komplex felkészülteget és módszertani ismeretanyagot igényel. A pályorientáció témakörét a Tanítsunk Magyarorszáért program kapcsán három tematikus egységben szeretnénk bemutatni: elsőként a felkészítő kurzus kontextusát és szakmai ismeretanyagát foglaljuk össze, majd az iskolákban zajló pályorientációs lehetőségeket, és ezek kapcsolódási pontjait a mentoraink tevékenységéhez, majd a mentorok és gyermekek közvetlen tapasztalatait a pályorientációs élményekkel és tevékenységekkel, lehetőségekkel kapcsolatban. Tanulmányunkban most az első tematikus egységre fókuszálunk.

A Tanítsunk Magyarorszáért program

A „Tanítsunk Magyarorszáért!” (TM) program 2019-ben indult el az Innovációs és Technológiai Minisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Klebelsberg Központ és a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája együttműködésével. A Miskolci Egyetem elsőként csatlakozott a programhoz, és azóta is folyamatosan bővülő mentor számmal, összesen 15 iskolában lát el mentori tevékenységet. „Megvizsgáltuk a hazai és nemzetközi kutatásokat, és két fő megállapítást vontunk le belőlük. Az egyik, hogy az ezeken a kistépeléseken élő gyerekeknek szüksége van arra, hogy valaki megmutassa nekik azt, hogy a környezetük által körülhatárolt, jelenleg elképzelt burkon kívül is van élet és vannak lehetőségek, vagyis a képességeik alapján tanulással sokra vihe-

tik. A másik, hogy az USA-ban, Nagy-Britanniában működő, tehetséges fiatalok által végzett mentorálási tevékenységekre alapuló kezdeményezésekben résztvevő tanulók tanulmányi eredményei akár 15-20 százalékkal javultak, ami olyan, mintha 2-3 hónappal tovább tanulták volna az egyes tantárgyakat.” (forrás: Net1). A program tapasztalataink alapján egyre népszerűbb az egyetemisták körében.

A pályorientáció specifikumai a mentorprogramban

A pálya a személyiség életútjának munkával töltött szakasza, amely konstruktívan kapcsolódik a személyiség érdeklődéséhez, adottságaihoz és lehetőségeihez. Ennek tükrében a pályaszocializáció: egy olyan folyamat, amely segít a személynek abban, hogy egy integrált és ugyanakkor adekvát önképet alakíthasson ki a maga szerepéről a munka világában. A tanuló próbálja is ki ezt a realitások területén, és a valóságba való átvitel révén tegyen eleget saját elképzeléseinek (Ritoók, 2009). A valóság azonban sokszor determinálnak tűnik. Ezért szükséges és fontos a mentorprogram, hogy a 7. és 8. osztályos gyermeki valóságképet némiképp árnyalni, színezni tudjuk, és megtölteni reménytelit tartalommal. A közzoktatás pályorientációs feladatai az elmúlt egy-két évtizedben folyamatosan átalakultak. Az alkalmoszerű, egy-egy döntés meghozatalát segítő támogatást fel kell, hogy váltsa a „tanulók pályorientációs felkészítésének folyamatként való kezelése, az egyes életkoroknak

megfelelő feladatokkal és módszerekkel” (Borbély-Pecze, Gyöngyösi és Juhász, 2022, 86. o.).

A folyamathoz hozzátartozik a rendszeresség is, elsősorban kompetencia alapú fókusszal, a köznevelés teljes időszakában. „A pályorientáció (amelynek új angol megnevezése a teljes életpálya-támogatás érzékeltetésére a ’vocational orientation’ helyett ’lifelong guidance’, és melyet az egész szakmai életutat támogató pályorientációnak, azaz életpálya-tanácsadásnak hívunk magyarul) magán hordozza az univerzalitás és a kompetencia elveit” (Borbély-Pecze, 2010, 7. o.). Nézzünk meg egy korai definíciót a kompetenciáról: „A kompetencia: döntést szolgáló motívumok (szükségletek, igények, érdeklődések, magatartási szokások, attitűdök, kötődések, előítéletek, meggyőződések, hitek és a hozzájuk tartozó ismeretek), a jelző, a készítő érzelmek, valamint a viselkedést, a tevékenységet lehetővé tevő, szervező képességek (hozzájuk tartozó cselekvési szokások, készségek és ismertek) összefüggő rendszere” (Nagy, 1996, 10-11. o.). Az attitűd alapú megközelítések a döntésekre fókuszálva, rendszerszemlélettel közelítik meg a kompetenciákat. Ebből számunkra a rendszerszemlélet fontos, melynek értelmében a komplex, sok összetevős pályorientációs folyamat egy-egy tartalmi eleme is hatással lehet a többi tényezőre. Konkrétan a mentorprogram által nyújtott élményekre, és a tapasztalati tanulás lehetőségeire gondolunk.

Érdeemes az alapfogalmak tisztázása (v.ö.: Mező, 2021) után megfogalmazni

azokat a sajátosságokat, amelyek a mentorprogram által nyújtott lehetőségek között értelmezhetőek. A pályorientációs tevékenységet végző mentor egy fél éves, átfogó felkészítésen vesz részt az alapozó kurzus keretei között, amelynek a fókuszja a mentorálás teljes folyamatának és eszköz-rendszerének a megismerése, illetve a hátrányos helyzetből adódó szocioökonómiai sajátosságok elsajátítása, egyfajta társadalmi érzékenyítés. Ennek a komplex, fél éves kurzusnak csupán egyik eleme a pályorientáció, mégis kiemelt jelentőséggel bír. Jelent tanulmány célja éppen ezért a mentorprogramhoz kapcsolódó pályorientációs ismeretanyag bemutatása.

A továbbiakban áttekintünk néhány olyan hívószót, fogalmat és jelenséget, amellyel mentoraink megismerkednek, és amelyek a mentorprogram keretei között relevánsak.

Általánosságban elmondható, hogy a pályaválasztás előtt álló általános iskolás gyermekek nem foglalkoznak a jövőjükkel. Különösen akkor nem, ha a hátrányos helyzetű környezetben semmilyen támpontot és támogatást nem kapnak a felnőttektől. Még a tehetségeseknek is nehéz bármilyen, jövővel kapcsolatos elképzelést kidolgozniuk. „Vannak olyan tehetségesek, akik annak ellenére sem rendelkeznek kellő előrelátással a későbbi pályájukat illetően, hogy tisztában vannak a képességeikkel. Másrészt, sok gyermek, általános iskolás (sőt középiskolás) éve alatt egyáltalán nem foglalkozik a pályaválasztással. Amikor döntési helyzetbe kerülnek, akkor tuda-

tosul bennük, hogy nem rendelkeznek kellő információval ahhoz, hogy felelőségteljes döntést hozzanak” (Mező, 2015, 58. o.). Mentoraink a 7. osztálytól lépnek be a gyermekek iskolai életébe, és szerencsés esetben két éven át tudják kísérni, támogatni, fejleszteni őket. A szerencsés esetet azért kell kiemelnünk, mert a mentor egy adott iskolában eltöltött ideje egy soktényezős helyzet eredménye, például a mentor egyetemi tanulmányai, időbeosztása, élethelyzetének változásai is befolyásolják. Az a programban kiemelt szempont, hogy egy adott iskolai osztályt mindig ellássunk mentorokkal, a különböző okokból kieső mentorokat pótoljuk. Így két éven át egészen biztosan kapnak mentori támogatást a programban részt vevő osztályok, legfeljebb a mentor személye változhat. Ez a két év rengeteg olyan lehetőséget adhat, amellyel a gyermekek a jövőjük felé fordulhatnak, megismekedhetnek különböző lehetőségekkel.

A tanórán kívüli, és az iskolai osztálytermen kívüli tevékenységek folyamatosan felértékelődtek az elmúlt évtizedben. Ehhez a tendenciához kapcsolódik konstruktívan a mentorprogram, kifejezetten a gyermekek tanórán kívüli időtöltését strukturálva. Természetesen a mentori tevékenység a tanórai keretek között is megtörténhet, a tanításon kívül bármilyen tanulástámogató helyzet megengedett, ennek kereteit elsősorban a pedagógus és az iskola alakítja ki. „Egyre fontosabbá válik a tudásra épülő társadalmak versenyképessége, a tudásgazdaság minősége. ...megváltoztak a tudásszerzés helyszínei.

A formális tanulás nagy része már nem az iskola falain belül történik, az informális tanulásnak egyre nagyobb szerep jut a tanítási-tanulási folyamat egészében. Ez a tanulásszervezésre és a tanórai módszerekre egyaránt hat” (Vass, 2009). A mentorprogram egy óriási lehetőség tér új információk, helyszínek, tapasztalatok és élmények gyűjtésére. Az egyes kirándulásokkal a gyermekek praktikus intelligenciája is fejlődhet.

A transzverzális kompetenciák már általános iskolás kortól előtérbe kerülnek, hiszen a tantárgyakon átívelő, gyakorlati készségekre alapuló tudáskészlet hasznosságát a gyermekek is közvetlenebbül meg tudják ítélni, és nyitottabbak a befogadására. Ezek: alkalmazkodás képessége a változó kihívásokhoz, önálló döntéshozatal és felelősségvállalás, szociális hatékonyság, valamint kreativitás és problémamegoldó képesség (Lubinszki, 2019). A transzverzális kompetenciák oktatása újfajta követelményeket és kihívásokat tartogat a megszokott tanítási-tanulási folyamathoz képest, speciális tudatosságot és értékorientációt: „Igényli az oktatás céljainak újragondolását, különleges figyelmet szentelve a diákok szükségleteire és tanulási motívumaira, innovatív és adaptív oktatási stratégiákat, és rugalmas, mozgatható oktatási környezetet a kooperatív munkához” (Tsankov, 2017, 140. o.).

Mindezt a mentorprogramra vonatkoztatva kiemelendő a gyermekek szükségleteire való fókuszálás, a reziliencia és a változatosság fontossága a mentori tevékenységben. A transzverzális kompeten-

ciák fejlesztése támogatja az iskola és az élet közötti átmenet megönnyítését, különösen a hátrányos helyzetű gyermekek esetében, hiszen a munkaerőpiac különböző szinterei is a transzverzális kompetenciákat preferálják. Ezek nem pályaszpecifikumok, hanem bármely pálya sikeres megvalósításának alapvető feltételei. Meglétük hiánya rendkívül megnehezíti a pályavitel hosszú távú eredményességét még akkor is, ha a pálya speciális képesség- és személyiség-háttere megvan (Ritoók, 2009). A mentor szerep szerep repertoárjából kiemelendők az alábbi kompetenciák, amelyek transzverzálisak, és amelyek a metorálásban is szerepet játszhatnak: kritikus barát szerep, személyes támogató szerep, értékelő szerep, modell szerep (Kotschy, Sallai és Szőke-Milinte, 2016).

Minden fiatalnak szüksége van orientációra kisiskolás kortól, majd később a munkaerőpiacra kilépve egész szakmai életén át egy támogató rendszerre, melyhez bátran fordulhat (Hegy-Halmos N. 2015, 440. o.). A mentorprogram egyfajta szocializációs folyamatként is értelmezhető, amelyben a pályaszocializáció konkrét tartalmán túl egy olyan működésmódra is szocializáljuk a gyermekeket, hogy kérjenek segítséget, hogy merjenek kérdezni, legyenek nyitottak a támogatásra, és el tudják azt fogadni, majd konstruktívan beépíteni a hétköznapi életükbe. A mentor a pályaválasztási döntés támogatásához is hozzájárulhat. „Mi szükséges a jó döntés meghozatalához? Önismeret: saját motivációinak, érdeklődésének, képességeinek (erősségeinek és gyengeségeinek) ismerete. A külön-

böző szakmák, foglalkozások ismerete. Az eljövendő képzés tartalmának ismerete.” (Mező, 2015, 58. o.). A mentorprogram pályorientációs fókuszát mindezt lefedheti, az azonban kiemelendő, hogy az iskolán belüli pályorientációs lehetőségekkel karöltve működhet a folyamat. Az iskolai pályorientációs programok és lehetőségek átteintését következő tanulmányunkban mutatjuk be.

Hallgatói reflexiók

A mentorprogram felkészítő kurzusa tematikailag és kompetenciafejlesztés szempontjából is sokrétű, amelynek egyik eleme a pályorientáció. A kurzus zárásaként egy olyan reflexiósszerű esszé kell beadni a hallgatóknak, amely minden érintett témához személyes reflexiót igényel, a saját tapasztalataik és véleményük kifejtését. Az alábbiakban néhány olyan részlet olvasható a reflexiósszerű esszékből, amelyek a pályorientációra irányulnak. Hangsúlyozandó, hogy a féléves felkészítő kurzus után a mentorprogramba belépő hallgatók a szupervízori csapatunktól további szakmai és módszertani támogatást kapnak a pályorientáció témakörében, így a szemléletük és tevékenységük köre folyamatosan formálódik.

„Az első tartalmi elem, ami a számomra legtanulságosabb volt, az a továbbtanulást befolyásoló tényezők egyike. Én személy szerint nem szerettem volna a Miskolci Egyetemre menni, hanem sokkal inkább Pestre jelentkeztem volna, viszont a

szüleim nem engedtek olyan messzire. Kikötés volt nálunk, hogy csak Miskolcra jelentkezhettek. Ez azért volt kifejezetten rossz, mert itt nem volt olyan szak, amit szerettem volna tanulni, de a TM-es órán megértettem, hogy miért gondolták jónak ezt a döntést. Ez volt a legközelebb, testvérem is ide járt és teljes mértékben illett rájuk minden más általános jellemző is. Egyébként sem lázadtam, mert nem akartam hálátlannak tűnni, de így legalább nem neheztelek rájuk emiatt. Legközelebb megpróbálom megérteni mások helyzetét, mielőtt magamra vennék valamit.” H. V.

„A jövőkép biztosan motiválhatja a gyerekeket a tanulásra, hogy azt a szakmát tanulhassa, amit szeretne is. Valamilyen segítséggel például elmagyarázunk neki valamit és a sikerélmény motiválhatja őt.” M. Z.

„Pályaválasztásban abban tudunk segíteni, hogy mesélünk magunkról sikerekről tanulmányokról és az, hogy ehhez mennyi munka kell, hogy egyetemre vagy egy jó munkahelyre el jussunk. (Kitartás, szorgalom, akarat, és a tehetség tudás meglátása a gyerekekben).” Gy. A.

„A kurzus legfontosabb üzenete az volt a számomra, hogy mennyire fontos a hátrányos helyzetű gyerek életében a Mentor és hátrányos helyzetű iskolák számára a mentorprogram. Mégpedig azért, mert a gyerekek mentoron keresztül példát látnak maguk előtt, és nem csak azt látják, hogy a tanár mennyire akarja rájuk erőszakolni a tananyag megtanulását, illetve fegyelmezni

őket. A mentoron keresztül látják, ha Ők is tesznek erőfeszítéseket akkor elérhetnek dolgokat az életbe, illetve a mentor segíthet megtalálni az, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek miben jók és segít nekik a fejlődésben. Sokféle eszközzel támogatják a mentorok a gyerekek pályaválasztását, ezek közül legfontosabbak szerintem azok, hogy segítenek a gyerekeknek megtalálni azt, hogy miben jók és abban fejleszteni őket. Segítenek olyan irányban elindulni a gyerekeknek, ami az érdeklődési körükhöz tartozik és hogy az alapján olyan pályát válasszanak maguknak mi tetszik is nekik és ki is tudnak tanulni.” B. B.

„A pályorientáció – mint egyik fő tevékenység – eszközei lehetnek szakmabemutató előadások szervezése az iskolában vagy iskolán kívül, állásbörzék látogatása csoportosan, videók vetítése az egyes foglalkozásokról vagy az érdeklődési köröket felmérő kérdőívek kitöltése. Emellett nem elhanyagolható tényező a mentor-diák kapcsolat minősége sem.” Cs. M.

„Amivel mi támogatni tudjuk a gyerekeket a pályaválasztásukban, úgy gondolom az, hogy sokat érdeklődünk felőlük, megtapasztaljuk, mi az, amiben jók, kiemelkedők, ami boldoggá teszi őket, és ezek mentén elindulva játékokkal, szabad foglalkozásokkal erősítjük meg ebben őket, illetve egy-egy jól időzített beszélgetéssel terelgethetjük őket a helyes(nek vélt) irányba.” Sz. J.

Összegzés

A tantárgyi készségek és kognitív részképességek alapja a személyiség egészséges működése, az egyes fejlődési szakaszok pszichoszociális erőforrásainak a megta-pasztalása és működtetése. Ezek az általános- és középiskolás korig elsajátítandó kompetenciák a remény, az akarat, a szándék, a hozzáértés, és a hűség. Amikor Erikson pszichoszociális erőforrásokról írt (Erikson, 1997), még nem létezett a transz-verzális kompetencia kifejezés, de gyakorlatilag lefedheti a két fogalom egymást. Az egyes eriksoni kompetenciák az új helyzetekhez való alkalmazkodás eredményes küzdelmeiből származnak, és lehetővé teszik a bizonytalan és átmeneti élethelyzetek kezelését is. „Ez a nagyfokú bizonytalan-ság és átmenetiség (transition) jellemzi a szakmai pályafutás, a karrierek világát is” (Borbély-Pecze, 2022, 19.o.) A hátrányos helyzetű gyermekek eredendően is egy bizonytalan milióból jönnek, hiányos pszichoszociális kompetencia készlettel, amely ezt jelenti, hogy sokszor az alkalmazkodáshoz és megküzdéshez szükséges készségek teljes tárháza hiányzik. Mindezt nem pótolhatja a mentorprogram. Azonban az élmények, a foglalkozások, és a gyermekkel töltött idő adhat reményt, kapaszkodót, akaratot, és sikerélményt ahhoz, hogy merjenek a jövőre olyan lehetőségként tekinteni, ahol nekik is lehet szerepük egy boldog élet kialakításában. Hogy legyenek pillanatok, amikor királyfiként tudnak helytállni.

Irodalom

- Borbély-Pecze Tibor Bors (2010). Beköszöntő. In Borbély-Pecze Tibor Bors (szerk.), *Az életút-támogató pályaorientáció rendszerének bevezetése Magyarországon*. Budapest: FSZH Digitális Nyomda.
- Borbély-Pecze Tibor Bors (2022). Az életút-támogató pályaorientáció rendszere a változó gazdasági és társadalmi környezetben. In Borbély-Pecze (2022) *Pályaválasztás, pályaorientáció, pályaedukáció* ELTE Eötvös Kiadó, Magyar Pedagógiai Társaság, Wesley Könyvek 19-24.o.
- Borbély-Pecze T. B., Gyöngyösi K. és Juhász, Á. (2022). Az életút-támogató pályaorientáció a köznevelésben. A pályaorientáció új szemlélete és a hazai helyzet. In Borbély-Pecze (2022) *Pályaválasztás, pályaorientáció, pályaedukáció* ELTE Eötvös Kiadó, Magyar Pedagógiai Társaság, Wesley Könyvek 85-104.o.
- Erikson, E. (1997). Az emberi életciklus. In: Bernáth, Solymos (1997) *Fejlesztélektan olvasókönyv* 259-277.o. Tertia Kiadó 27-43.o.
- Hegy-Halmos N. (2015). A pályaorientáció elmélete és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben, a pedagógusok szerepe a pályaorientációs tevékenységben. In Torgyik Judit (szerk.) (2015). *Százarcú pedagógia*. Komárno: International Research Institute s.r.o. 440-445.o.
- Kotschy, B., Sallai, É. és Szőke-Milinte, E. (2016). Mentorok tevékenységének támogatása. *Segédanyag a köznevelési intéz-*

- ményekben dolgozó pedagógusgyakornokok mentorainak Oktatási Hivatal* Letöltve: 2022.11.01. URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/pem/mentori_segedlet.pdf
- Lubinszki, M. (2019). Az élmény mint lélektani erőforrás a nyelvtanulásban In *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények Inter-diszciplináris tanulmányok A Miskolci E-gyetem Közleményei* Miskolc, XIV. Évfolyam, 1. szám 35-44.o.
- Mező Ferenc (2021): Javaslat a pályaorientáció témakörében gyakori fogalmak rendszerezésére. *Különleges Bánásmód*, 7. (4). 7-19. DOI [10.18458/KB.2021.4.7](https://doi.org/10.18458/KB.2021.4.7)
- Mező Katalin (2015). Pályaorientáció, pályatanácsadás tehetségeseknek. In *Magiszter 13. évf. 2.sz. 57-69.o.*
- Nagy, J. (1996). *Nevelési kézikönyv*. Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.10-11. Letöltve: 2022.11.01. URL: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/kepessseg_fejl_iras/bevezet.html
- Net1. Letöltés: 2022.11.01. URL: <https://tanitsunk.hu>
- Ritoók, P. (2009). Pályaléktan, a pályaválasztás pszichológiája. *ELTE Tanácsadó szakpszichológus képzés kézirata*.
- Tanítsunk Magyarorszáért (2022). Letöltés: 2022.10.20. URL: <https://tanitsunk.hu/hu>
- Tsankov, N. (2017). Development of transversal competences in school education (A didactic interpretation) In: *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, Vol. 5. No.2, 2017.134.o.
- Vass, V.(2009). A kompetencia fogalmának értelmezése. Letöltve: 2022.11.10. URL: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/hidak-tantargyak-kozott/kompetencia-fogalmanak>